

Rys biograficzny Józefa Kwiatka – kierownika Katedry Pedagogiki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1953–1961

Abstract. Biographical sketch of Józef Kwiatek – head of the Department of Pedagogy at the University of Poznan in 1953–1961

The article is an attempt to reconstruct the educational, academic path of Józef Kwiatek, a Polish pedagogue and sociologist affiliated with the Adam Mickiewicz University in Poznań. This is an outline of teaching, organizing and research activities based on a chronological arrangement, with a simultaneous thematic arrangement that takes into account the changing organizational structure of higher education, as well as the historical context. Józef Kwiatek became known as a committed teacher and social and political activist. He was the head of the Department of Pedagogy at the University of Poznan from 1953 to 1961, while also serving as UAM's pro-rector for teaching in recognition of his great organizational experience. He headed the Poznań Pedagogical Society, of which he became an honorary member.

Keywords: Józef Kwiatek, Poznan University, pedagogy, education

Wstęp

Józef Kwiatek urodził się 23 stycznia 1911 r., w wiosce Psary Wielkie, usytuowanej w powiecie wrzesińskim. Był synem robotnika fabrycznego Józefa Kwiatka i jego żony Józefiny z Piaseckich. W 1914 r., po kupnie pięciohektarowego gospodarstwa rolnego, rodzina przeniosła się do Gierłatowa w powiecie średzkim (współcześnie powiat wrzesiński). Wkrótce jednak ojciec Józefa Kwiatka został powołany do wojska. Zginął na polu walki w 1916 r., osierocając troje dzieci. Od tego tragicznego wydarzenia gospodarstwem zarządzała matka wraz z dziadkami, a sam Józef Kwiatek, w czasie wolnym od nauki szkolnej, pomagał w pracach gospodarczych¹.

¹ H. Nawrocka, *Józef Kwiatek – nauczyciel, działacz związkowy i pracownik naukowy* (maszynopis).

W 1925 r. Józef Kwiatek ukończył jedynie wówczas dostępną jednoklasową szkołę powszechną w Zasutowie w powiecie średzkim (obecnie powiat wrzesiński). Wynikało to z faktu, iż w obszarach wiejskich i małomiasteczkowych było mało szkół. W tym też roku rozpoczął naukę zawodu nauczycielskiego w Seminarium Nauczycielskim w Koźminie Wielkopolskim. Motyw wyboru zawodu był dla młodzieży chłopskiej i robotniczej okresu dwudziestolecia międzywojennego jedną z nielicznych szans na awans społeczny². I tak też było w przypadku Józefa Kwiatka – możliwość dostania się do pięcioletniego Seminarium Nauczycielskiego z internatem i otrzymanie stypendium zadecydowały o wyborze drogi zawodowej. W okresie nauki dał się poznać jako wzorowy uczeń oraz lubiany i zawsze służący pomocą kolega. W związku z faktem, iż rodzinne gospodarstwo rolne słabo prosperowało, od trzeciego roku zaczął zarabiać na swoje utrzymanie, udzielając korepetycji³. Seminarium ukończył w 1930 r., zdobywając zawód nauczyciela.

Droga edukacyjna

Jako dobrze zapowiadający się kandydat na nauczyciela Józef Kwiatek otrzymał 15 września 1930 r. posadę nauczyciela kontraktowego w jednoklasowej szkole powszechnej we wsi Wyrębin (powiat krotoszyński), w której pracował do dnia 31 sierpnia 1932 r.⁴ Po tym okresie odbył – od 15 września 1932 r. do 31 lipca 1933 r. – obowiązkową służbę wojskową. Z bardzo dobrym wynikiem ukończył dywizyjny kurs podchorążych rezerwy w 69. Pułku Piechoty w Gnieźnie⁵. Po powrocie z wojska kontynuował od 1 października 1933 r. pracę nauczyciela kontraktowego w publicznej szkole powszechnej drugiego stopnia w Wielowsi (powiat krotoszyński). Pracował w niej do 1936 r., zajmując się nie tylko nauczaniem, ale także pracą społeczną oraz organizowaniem kół młodzieży wiejskiej. Egzamin praktyczny zdał w 26 marca 1935 r. przed Państwową Komisją Egzaminacyjną dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych z ogólnym wynikiem bardzo dobrym. Od 1936 r. do 9 lutego 1939 r. pracował w siedmioklasowej szkole publicznej w Ostrowie Wielkopolskim⁶.

W 1938 r. zdał eksternistycznie egzaminy z programu Wyższego Kursu Nauczycielskiego. Egzaminy w zakresie przedmiotów humanistycznych złożył kolejno 30 października 1936 r., 25 lutego 1938 r. oraz 21 października 1938 r. z wynikiem ogólnym dobrym, tym samym uzyskując dodatkowe kwalifikacje zawodowe nauczyciela szkół powszechnych⁷. W 1937 r. rozpoczął studia na Uniwersytecie Poznańskim na kierunku

² J. Miąso (red.), *Historia wychowania. Wiek XX*, Warszawa 1984, s. 44.

³ Opis skrócony aktu urodzenia Józefa Kwiatka.

⁴ Umowa w sprawie stosunku służbowego z dnia 12 września 1930 r. oraz z dnia 3 września 1932 r.

⁵ Świadectwo ukończenia Dywizyjnego Kursu Podchorążych Rezerwy z dnia 15 sierpnia 1933 r.

⁶ *Józef Kwiatek. Mój życiorys* (maszynopis).

⁷ Świadectwo praktycznego egzaminu na nauczyciela publicznych szkół powszechnych z dnia 26 czerwca 1935 r.

socjologia⁸. Podjęcie studiów sprawiło, iż w lutym 1939 r. został przeniesiony na stanowisko nauczyciela Szkoły Ćwiczeń przy Państwowym Pedagogium w Poznaniu. Aktywność tę przerwał wybuch II wojny światowej. W okresie okupacji pracował jako robotnik, pracownik poczty, a jednocześnie zajmował się tajnym nauczaniem⁹.

Po zakończeniu wojny Józef Kwiatek aktywnie włączył się w odbudowę struktur polskiego szkolnictwa. Jeszcze podczas trwania działań zbrojnych, bezpośrednio po oswobodzeniu poznańskiej dzielnicy Jeżyce, dnia 13 lutego 1945 r. przystąpił do pracy w organizowaniu Państwowego Liceum Pedagogicznego w Poznaniu, w którym to pracował do 31 marca 1948 r. Ponadto w marcu 1946 r. został powołany na członka Regionalnej Komisji Kształcenia Nauczycieli przy Państwowym Liceum Pedagogicznym, a w czerwcu 1948 r. włączył się w prace komisji dla badania wyników nauczania języka polskiego w szkołach różnych typów, do której powołany został przez Kuratora Okręgu Szkolnego Poznańskiego. Objął także stanowisko kierownika Wydziału Pedagogicznego Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Droga akademicka

Zmiany ustrojowe w Polsce po II wojnie światowej wysunęły na pierwszy plan przebudowę struktury gospodarczej i stanowiącą jej następstwem zmianę struktury społecznej¹⁰. Przeobrażenia te zwiększyły zapotrzebowanie na badania naukowe, a także na ludzi z wyższym wykształceniem. Koniecznością stała się odbudowa zniszczonego przez wojnę potencjału kadrowego i materiału nauki polskiej¹¹. Zarówno formalne, jak i faktyczne starania o uruchomienie na nowo Uniwersytetu Poznańskiego zostały podjęte już w trakcie trwania walk o Poznań¹². Reaktywowanie UP dokonywało się w oparciu o te same zasady prawne i organizacyjne, które określały jego funkcję i rolę społeczną w okresie przedwojennym¹³. Józef Kwiatek na przywróconej uczelni kontynuował studia socjologiczne. W roku akademickim 1945/1946 uzyskał dyplom i tytuł magistra filozofii w zakresie socjologii na podstawie egzaminu oraz pracy magisterskiej *Tworzenie się grup społecznych na terenie gromady Lubinicko w powiecie świebodzińskim*¹⁴. W związku z rozbudzonymi naukowymi zainteresowaniami pogłębieniem wiedzy socjologicznej Józef Kwiatek został uczestnikiem seminarium doktoranckiego prowadzonego przez prof. Tadeusza Szczurkiewicza. Z racji zaawansowania pracy doktorskiej

⁸ M. Brenk, *Kwiatek Józef doc. dr – socjolog, pedagog*, w: *Uniwersytet Poznański (1919–2019). Lumina-re nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919–2019*, red. Z. Pilarczyk, Poznań 2019, s. 344.

⁹ „Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za lata akademickie 1945–1954/1955” 1958, s. 357.

¹⁰ J. Buszko, *Historia Polski 1864–1948*, Warszawa 1982, s. 410.

¹¹ „Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za lata akademickie 1945–1954/1955” 1958, s. 17.

¹² M. Banasiewicz, A. Ryfowa, *Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, w: *Dzieje Poznania i województwa poznańskiego*, red. Cz. Skopowski, Warszawa 1972, s. 105.

¹³ T. Klanowski, *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1945–1964*, Poznań 1965, s. 93.

¹⁴ H. Nawrocka, op. cit.

Fot. 1. Józef Kwiatek
Źródło: Archiwum Zakładu Historii Kultury
i Edukacji WSE UAM

dotyczącej tworzenia się więzi społecznej wśród ludności Ziem Odzyskanych w 1947 r. otrzymał stypendium doktorskie¹⁵. Będąc pod wpływem dzieł klasyków marksizmu, zmodyfikował temat dysertacji, który został przekształcony na *Klasowy charakter procesów integracyjnych i dezintegracyjnych wśród ludności wiejskiej Ziem Odzyskanych*¹⁶. Na podstawie pracy doktorskiej oraz egzaminów ustnych (socjologia jako przedmiot główny oraz psychologia jako przedmiot poboczny), które zdał 20 września 1950 r., 29 września tegoż roku przystąpił do obrony pracy doktorskiej na Uniwersytecie Poznańskim¹⁷. Dalszą pracę dydaktyczno-naukową na UP kontynuował 1 września 1950 r. jako pomocniczy pracownik nauki w Katedrze Pedagogiki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UP¹⁸.

W roku akademickim 1950/1951 Józef Kwiatek (fot. 1) został przedstawicielem młodszych pracowników nauki w Senacie Uniwersytetu Poznańskiego¹⁹. Ponadto z dniem 1 września 1950 r. został zatrudniony w Państwowej Wyższej Szkole Operowej i Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Poznaniu²⁰. Prowadził w nich wykłady z nauk o Polsce i świecie współczesnym, dydaktyki ogólnej, psychologii oraz pedagogiki.

W związku z nasileniem ofensywy ideologicznej w szkolnictwie wprowadzono obowiązkowe egzaminy z zakresu podstaw marksizmu i leninizmu we wszystkich szkołach wyższych. Dnia 29 marca 1951 r. Józef Kwiatek zdał egzamin przed Państwową Komisją Egzaminacyjną w Poznaniu z wynikiem bardzo dobrym. Dzięki temu już we wrześniu 1952 r. został adiunktem w Studium Nauki o Polsce i Świecie Współczesnym na Uniwersytecie Poznańskim oraz w Katedrze Podstaw Marksizmu i Leninizmu na Akademii Medycznej w Poznaniu²¹.

¹⁵ Józef Kwiatek. *Mój życiorys*, op. cit.

¹⁶ „Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za lata akademickie 1945–1954/1955” 1958, s. 358.

¹⁷ B. Miśkiewicz, *Józef Kwiatek*, „Sprawy Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego” 1965, t. 4, s. 6.

¹⁸ H. Nawrocka, op. cit.

¹⁹ T. Krajewski, *Józef Kwiatek (1911–1964)*, w: *Działalność pedagogiczna i ideowo-wychowawcza Związku Nauczycielstwa Polskiego w Wielkopolsce 1945–1970*, red. S. Michalski, Poznań 1971, s. 267.

²⁰ H. Nawrocka, op. cit.

²¹ Ibidem.

Będąc adiunktem w Katedrze Pedagogiki Uniwersytetu Poznańskiego, Józef Kwiatek prowadził wiele ćwiczeń i wykładów z zakresu ustroju, organizacji i planowania oświaty i kultury w Polsce Ludowej, pedagogiki, historii wychowania oraz konwersatorium z zagadnień organizacji szkolnictwa i wychowania²². W dniu 1 października 1952 r. pełnił obowiązki zastępcy profesora w Katedrze Pedagogiki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Poznańskiego. Funkcja ta została powierzona Józefowi Kwiatkowi przez Stefana Wołoszyna, który w uzasadnieniu swej decyzji napisał:

Sądzę, iż wieloletnie doświadczenia dr Józefa Kwiatka jako wykładowcy i to w zakresie nauk pedagogicznych na poziomie wyższym, dobre rezultaty jego pracy dydaktycznej oraz wieloletnie doświadczenie pedagogiczne, jego gruntowne przygotowanie ideologiczne, jego gruntowna znajomość polityki oświatowej i organizacja szkolnictwa, jego pracowitość i rozwijająca się obecnie aktywność badawczo-naukowa, każą się spodziewać, że w zupełności sprostą on także zadaniom samodzielnego pracownika nauki jako zastępcą profesora w zakresie pedagogiki i organizacji szkolnictwa²³.

W latach 1950–1953 Katedrą Pedagogiki na Uniwersytecie Poznańskim kierował Stefan Wołoszyn²⁴. To w związku z jego przejściem na Uniwersytet Warszawski z dniem 1 września 1953 r. stanowisko kierownika Katedry Pedagogiki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Poznańskiego objął Józef Kwiatek, zostając jednocześnie kierownikiem Zakładu Pedagogiki²⁵. Na tym stanowisku dał się poznać jako „dobry organizator, dydaktyk i wychowawca młodzieży studenckiej”²⁶. Ówczesny dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Poznańskiego, prof. Stanisław Szczotka, na temat Józefa Kwiatka mówił, iż „jest cennym pracownikiem Uniwersytetu Poznańskiego. Podjęte badania naukowe zapewnią mu niewątpliwie silną pozycję wśród samodzielnych pracowników naukowych”²⁷. Z kolei prof. Janusz Pajewski pisał, iż Józef Kwiatek:

jest konsultowany i proszony o czynną współpracę przy rozwiązywaniu każdej bez wyjątku trudniejszej i bardziej zawilej kwestii. To samo ma miejsce na szczeblu ogólnouniwersyteckim. Uczestniczy w organizowanych przez Rektorat konferencjach, posiedzeniach Komisji i Kolegiów zajmując zawsze słuszne stanowisko w sprawach wymagających wszechstronnego i głębokiego rozumienia polityki Partii i Rządu oraz problematyki Uczelni. Do zagadnień

²² *W sprawie rozbudowania Katedry Pedagogiki w Uniwersytecie Poznańskim i powołania dr Józefa Kwiatka na zast. profesora w/w Katedrze*, Poznań 12 czerwca 1952 (sygn. 109/16).

²³ Ibidem.

²⁴ K. Nowak-Kluczyński, *Historia dyscypliny pedagogiki na Uniwersytecie Poznańskim oraz Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w stulecie istnienia – próba rekonstrukcji*, „Studia Edukacyjne” 2020, nr 58, s. 199–200.

²⁵ Idem, *Pedagogika na Uniwersytecie Poznańskim i Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (lata 1919–1993)*, w: *XXV lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2018. Wydanie jubileuszowe*, red. A. Cybał-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet, Poznań 2018, s. 292.

²⁶ T. Krajewski, op. cit., s. 268.

²⁷ Opinia o dr. Józefie Kwiatku z dnia 31 stycznia 1954 r. (sygn. 109/16).

podchodzi w sposób praktyczny i konkretny, a jednocześnie pryncypialny, a do ludzi życzliwie, bezstronnie, taktownie, dzięki czemu cieszy się szacunkiem i zasłużoną popularnością wśród pracowników naukowych i młodzieży studenckiej. Interesuje się życiem społecznym na naszej Uczelni, biorąc w nim aktywny udział²⁸.

W dniu 1 października 1954 r. Józef Kwiatek został dziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego. Ponadto był przedstawicielem Ministra Szkolnictwa Wyższego do Uczelnianej Komisji do spraw Rekrutacji Uniwersytetu Poznańskiego na przełomie lipca i sierpnia w 1953 r. oraz w 1954 r. zastępcą przewodniczącego Uczelnianej Komisji Egzaminacyjnej, powołanej dla przeprowadzenia egzaminów z zakresu samokształcenia ideologicznego. Za swą pracę na rzecz społeczności akademickiej otrzymał 14 grudnia 1955 r. nagrodę i podziękowania Ministra Szkolnictwa Wyższego²⁹.

18 czerwca 1955 r. został złożony wniosek o nadanie Józefowi Kwiatkowi tytułu naukowego docenta³⁰. Pozytywnie zostały ocenione osiągnięcia naukowe Józefa Kwiatka przez recenzentów w osobach prof. Stefana Błachowskiego oraz prof. Stanisława Szczotki. Dzięki temu 28 listopada 1955 r. został przez Ministra Szkolnictwa Wyższego mianowany docentem Uniwersytetu Poznańskiego³¹. W związku z nadaniem Józefowi Kwiatkowi tytułu docenta z dniem 1 grudnia 1955 r. powołano go do pracy na stanowisku samodzielnego pracownika nauki w Katedrze Pedagogiki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu³².

Oprócz prac podejmowanych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Józef Kwiatek aktywnie uczestniczył w działalności naukowej różnego rodzaju instytucji na terenie całego kraju. W 1955 r. został członkiem Komisji powołanej dla zebrania materiałów dotyczących oceny stanu pedagogizacji i studiów na obowiązujących kierunkach Uniwersytetu Warszawskiego³³. W 1955 r. został wybrany na członka Komisji Filozoficznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Działalność organizatorska i dydaktyczna – wybrane aktywności

Józefa Kwiatka charakteryzowała wielość ról społeczno-politycznych, naukowych, a także organizatorskich. Był on prorektorem UAM od 1956 r. do 30 sierpnia 1959 r., członkiem Komisji Filozoficznej Społecznej PTPN, Towarzystwa Socjologicznego, członkiem Zarządu Głównego ZNP, przewodniczącym Rady Przyjaciół Harcerstwa

²⁸ H. Nawrocka, op. cit.

²⁹ *W sprawie rozbudowania Katedry Pedagogiki*, op. cit.

³⁰ T. Krajewski, op. cit., s. 268.

³¹ Ibidem.

³² B. Miśkiewicz, op. cit., s. 6.

³³ H. Nawrocka, op. cit.

Ziemi Wielkopolskiej, członkiem Komitetów Redakcyjnych: „Kwartalnika Pedagogicznego”, „Ruchu Pedagogicznego” i „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”³⁴.

Jako kierownik Katedry Pedagogiki UP w latach 1953–1961 prowadził wykłady z pedagogiki w Wyższej Szkole Muzycznej, na Wyższym Kursie Techniczno-Pedagogicznym CUSZ-u (Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego) oraz w Studium Nauczycielskim. Ponadto w latach akademickich 1956/1957–1959/1960 Józef Kwiatek pełnił na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu³⁵ funkcję prorektora do spraw nauczania³⁶. Katedra Pedagogiki, funkcjonująca pod kierownictwem doc. Józefa Kwiatka, była częścią Zespołu Katedr Psychologii i Pedagogiki, którym przewodził prof. Stefan Błachowski. W skład Zespołu wchodziła także Katedra Psychologii, funkcjonująca również pod kierownictwem prof. Stefana Błachowskiego³⁷. Rotacja pracowników Katedry Pedagogiki tego okresu początkowo była dość duża, z czasem jednak ustalił się zespół, w skład którego, prócz kierownika Katedry, wchodził: Edmund Harwas, Tadeusz Krajewski, Maria Walentynowicz oraz asystenci: Stanisław Michalski, Heliodor Muszyński. Katedra w znacznej części miała charakter usługowy, toteż zatrudniała często zmieniających się wykładowców na pracach zleconych³⁸.

W lipcu 1959 r. Józef Kwiatek został nagrodzony *za wkład pracy w aktywizację uczelni na odcinku pracy wychowawczej* z ramienia Ministra Szkolnictwa Wyższego. Wpływ na tę decyzję miała organizacja konferencji, podczas której Józef Kwiatek wygłosił referat *Z doświadczeń pracy wychowawczej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, w którym omówił takie zagadnienia, jak: wychowawcza treść materiału dydaktycznego, problemy dyscyplin ideologicznych, praca organizacji młodzieżowych i kół naukowych w zakresie realizacji zadań wychowawczych. Wyniki obrad tej konferencji dały podstawę Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego do opracowania wytycznych ujmujących sposoby oddziaływania wychowawczego w uczelniach wyższych całego kraju.

³⁴ „Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1958/59 za rektoratu prof. dr Alfonsa Kłafkowskiego” 1961, s. 121.

³⁵ Ważnym wydarzeniem dla Uniwersytetu Poznańskiego było nadanie mu przez Radę Ministrów (uchwała z dnia 31 XII 1955 r.) – na wniosek Senatu z dnia 22 XI 1955 r. – nazwy Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wiązało się to z ogólnopolską akcją przyznawania imion wybitnych ludzi wszystkim uniwersytetom. Propozycji było wiele. Rozważano możliwość wyboru jako patrona poznańskiej uczelni Juliana Marchlewskiego, Stanisława Staszica lub braci Śniadeckich. Jednakże ostatecznie wygrała propozycja Wydziału Filozoficzno-Historycznego, który na „patrona” poznańskiej uczelni wysunął kandydaturę Adama Mickiewicza. Zdaniem wielu uniwersytet mógł poszczycić się tradycjami mickiewiczowskimi. Wybór ten uzasadniano 100. rocznicą śmierci poety oraz faktem, iż Wielkopolska była jedynym polskim regionem w nowych granicach państwowych, w którym największy polski poeta przez pewien czas żył i tworzył.

³⁶ B. Miśkiewicz, op. cit., s. 6.

³⁷ „Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1957/1958 za rektoratu prof. dr Alfonsa Kłafkowskiego” 1960, s. 98.

³⁸ K. Nowak-Kluczyński, *Pedagogika na Uniwersytecie Poznańskim i na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 1919–2023*, w: *XXX lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2023. Wydanie jubileuszowe*, red. A. Cybał-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet, Poznań 2023, s. 381.

Pisząc o działalności Józefa Kwiatka, należy dodać, iż dla kształcenia nauczycieli z województwa szczecińskiego zorganizował punkt Konsultacyjny Uniwersytetu Poznańskiego w Szczecinie. Z jego inicjatywy powstały związkowe studia nauczycielskie w Ostrowie Wielkopolskim i Koninie. Pełnił funkcję przewodniczącego Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej do spraw Studenckich, a od 1 kwietnia 1957 r. uchwałą senatu UAM funkcję przewodniczącego Komisji do spraw Domów Studenckich. Jednocześnie od 1 września 1958 r. był nauczycielem Zaocznego Studium Nauczycielskiego nr 1 w Poznaniu, a od 1 września 1959 r. uchwałą Senatu Wyższej Szkoły Ekonomicznej samodzielnym pracownikiem tej uczelni³⁹. Od 1 września 1960 r. został nauczycielem w Studium Nauczycielskim nr 2 w Poznaniu.

W lutym 1957 r. Józef Kwiatek rozpoczął działalność w pracach Rady Naukowej utworzonej przy Tymczasowym Komitecie Wojewódzkim Związku Młodzieży Socjalistycznej w Poznaniu. Miesiąc później Sekcja Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z przewodniczącym Kazimierzem Ajdukiewiczem powołała go na członka Zespołu Rzeczników Pedagogiki, a w maju 1960 r. na wniosek profesora Ryszarda Wroczyńskiego został powołany na członka Zespołu Rzeczników Pedagogiki i Psychologii Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. Z jego inicjatywy zostało założone Poznańskie Towarzystwo Pedagogiczne, którym Józef Kwiatek kierował do 1962 r.⁴⁰ W uznaniu za zasługi został jego honorowym członkiem.

Działalność naukowa i zainteresowania badawcze

Pedagogika zawsze zajmowała ważne miejsce w strukturze Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W kronice za rok akademicki 1955/1956 zapisano, iż „pierwszoplanowym zadaniem Uniwersytetu jest obok podniesienia poziomu naukowego i ideologicznego procesu nauczania, tzw. pedagogizacja studiów, zwłaszcza obecnie, gdy następuje stopniowa likwidacja wyższych szkół pedagogicznych”⁴¹. W latach akademickich przełomu lat 50. i 60. XX w. działalność naukowo-badawcza Katedry Pedagogiki obejmowała pięć podstawowych kierunków badań. Po pierwsze, teorię wychowania ze szczególnym uwzględnieniem kształtowania postaw moralno-społecznych u młodzieży w wieku szkolnym. Po drugie, dydaktykę (kształcenie zawodowe w okręgach uprzemysłowionych; kształcenie ogólne w szkołach zawodowych oraz kształcenie politechniczne w szkołach ogólnokształcących na terenie Kuratorium Poznańskiego; praca domowa ucznia oraz węzłowe zagadnienia pracy dydaktyczno-wychowawczej nauczycieli wychowania fizycznego). Po trzecie, oświatę dorosłych ze szczególnym uwzględnieniem zainteresowań

³⁹ H. Nawrocka, op. cit.

⁴⁰ „Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1958/59 za rektoratu prof. dr Alfonsa Kłafkowskiego” 1961, s. 127.

⁴¹ „Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1956/1957 za rektoratu prof. dra Alfonsa Kłafkowskiego” 1958, s. 12.

oświatowych i kulturalnych pracowników w okręgu uprzemysłowionym Konin. Po czwarte, problemy czytelnictwa ze szczególnym uwzględnieniem czytelnictwa młodzieży szkół powszechnych i średnich. Po piąte, historię wychowania ze szczególnym uwzględnieniem regionu poznańskiego oraz historii w Polsce międzywojennej⁴².

W najważniejszych pracach naukowo-badawczych Józefa Kwiatka na próżno szukać dzieł monograficznych. Jego światopogląd oparty był na teoretycznych założeniach filozofii marksistowskiej, której był zwolennikiem i propagatorem, czemu wyraz dał w pisanych przez siebie artykułach, rozprawach, recenzjach, zajmując się głównie problemem materialistycznej koncepcji człowieka i socjalistycznej koncepcji wychowania. W blisko 80 publikacjach Józefa Kwiatka dostrzec można jego wachlarz naukowych zainteresowań. To prace z zakresu historii wychowania, podejmujące problematykę dydaktyczną szkoły podstawowej, pedagogiki szkoły wyższej oraz prace dotyczące ogólnej problematyki wychowawczej⁴³.

⁴² „Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1959/1962 za rektoratu prof. dra Alfonsa Kłafkowskiego” 1963, s. 235.

⁴³ Bibliografia publikacji Józefa Kwiatka: *Organizacje młodzieżowe w szkole*, „Życie Szkoły” R. 6, 1951, nr 9, s. 548–549; *Czytelnictwo w kl. III Szkoły Podstawowej Nr 47 w Poznaniu*, „Życie Szkoły” R. 7, 1952, nr 2, s. 67–73; *Książka w klasach niższych*, „Życie Szkoły” R. 7, 1952, nr 6, s. 361–362; *Szkoła wiejska w Fiedekinie*, „Życie Szkoły” R. 7, 1952, nr 3, s. 131–134; (rec.) Wacław Wojdyński, *Upowszechnienie przodującego doświadczenia pedagogicznego*, Warszawa 1953, „Nowa Szkoła” R. 8, 1953, nr 6, s. 667–669; *Obchód pięćdziesiątej rocznicy strajku szkolnego we Wrześni*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski” 1955, t. 1, s. 352–353; *Szkolnictwo elementarne w Wielkim Księstwie Poznańskim w okresie Wiosny Ludów*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski” 1955, t. 1, s. 169–253; *Dorobek „Życia Szkoły” w zakresie problematyki wychowawczej*, „Życie Szkoły” R. 11, 1956, s. 10–15; *Ewaryst Estkowski o nauce czytania i pisania*, „Życie Szkoły” R. 11/1956, nr 9, s. 1–4; *Ewaryst Estkowski o roli pisma pedagogicznego*, „Życie Szkoły” R. 11, 1956, nr 6, s. 4–7; (Przemówienie z okazji stulecia PTPN) „Sprawozdanie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” 1957, nr 1, s. 143–145; *Towarzystwo Pedagogiczne Polskie*, „Rocznik Historyczny” R. 23, 1957, s. 561–580; (rec.) Bogdan Suchodolski, *U podstaw materialistycznej teorii wychowania*, Warszawa 1957, „Życie Szkoły” R. 12, 1957, nr 11, s. 49–52; *Aktualne zadania wychowawcze szkół wyższych*, „Życie Szkoły” R. 6, 1958, nr 1, s. 23–34; *Z życia Poznańskiego Towarzystwa Pedagogicznego*, „Sprawy Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego” 1958, nr 3/4, s. 16–18; *Czy mamy już pedagogikę socjalistyczną?*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, nr 4, s. 1–3 (241–243); *Ewaryst Estkowski 1820–1856*, w: *Wybitni Wielkopolanie XIX wieku*, Poznań 1959, s. 337–356; *Kultura i życie*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 69–71; „*Kwartalnik Pedagogiczny*” o sprawach wychowawczych, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 151–153; „*Kwartalnik Pedagogiczny*” o sprawach wychowania młodzieży, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 620–622; *Naukowa rola kongresów pedagogicznych*, „Ruch Pedagogiczny” R. 33, 1959, nr 1, s. 364–368; *O błędach w rozumowaniu dzieci*, „Klasy Łączone”. O kryteriach oceny uczniów klas pierwszych, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 391–393; (rec.) *Osobowość nauczyciela*, Rozprawy J.W. Dawida, Z. Mysłakowskiego, St. Szumana, M. Kreutza, St. Baleya. Oprac. i wstęp W. Okonia, Warszawa 1959, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 884–886; *Praca jako treść i zasada wychowania*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 226–227; *Prace kongresowe Poznańskiego Okręgu ZNP*, „Ruch Pedagogiczny” R. 33, 1959, nr 3, s. 364–368; *Problematyka pracy z pierwszoklasistami w czasopiśmie pedagogicznym*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 457–458; *Problematyka szkoły wiejskiej*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 788–790; „*Przegląd Historyczno-Oświatowy*”, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 941–943; *Spółeczna funkcja akademickich studiów dla pracujących*, „Życie Szkoły Wyższej” R. 7, 1959, nr 9, s. 20–21; *Wychowanie dla przyszłości*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 694–698; *Wychowanie o wychowaniu. Harcerstwo. Wychowawca klasowy*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 312–314; *Wznowiony „Ruch Pedagogiczny”*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 893–895; *Z doświadczeń pracy wychowawczej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza* (fragment referatu), „Życie Szkoły Wyższej” R. 7, 1959, nr 7/8, s. 4–11; *Z historii Poznańskiego Towarzystwa Pedagogicznego*, „Sprawy Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego” 1959, nr 1, s. 69–71; (rec.) *Osobowość*

W ujęciu całościowym do pierwszej grupy naukowych zainteresowań Józefa Kwiatka zaliczyć należy prace nad dziejami myśli pedagogicznej. Swe pierwsze prace wiązał z przeszłością oświatową Wielkopolski, z ziemią poznańską, na której się urodził.

nauczyciela, Warszawa 1959, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, nr 11, s. 84–86; (rec.) B. Suchodolski, *Wychowanie dla przyszłości*, Warszawa 1959, „Ruch Pedagogiczny” R. 33, 1959, nr 3, s. 323–332; *Lenin a wychowanie*, „Ruch Pedagogiczny” R. 34, 1960, nr 5, s. 1–26; *O działalności kulturalnej ZSP*, „Życie Szkoły Wyższej” R. 8, 1960, nr 1/8, s. 33–39; *Przedmowa* (program wydawnictwa), „Sprawy Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego” 1960, t. 1, s. 5–7; *Przygotowania nauczycielstwa poznańskiego do kongresu pedagogicznego*, „Sprawy Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego” 1960, t. 1, s. 90–100; *Wkład Lenina w rozwój materialistycznej teorii wychowania*, „Życie Szkoły Wyższej” R. 8, 1960, nr 11, s. 3–12; *Gdy pustoszeją szkolne mury* (Kursy wakacyjne dla nauczycieli), „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 26, s. 1; *Główne kierunki działalności pedagogicznej ZNP*, „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 28, s. 1; *Mamy wspólny cel i jedna droga wiedzie do jego realizacji* (Skrót przemówienia na Zjeździe Inspektorów Szkolnych), „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 24/25, s. 9; *Nauczyciel i wielka reforma*, „Tygodnik Demokratyczny” R. 9, 1961, nr 27, s. 3; *Nauczyciele i reforma* (rozmowę przeprowadziła Z. Kosowska), „Argumenty” R. 5, 1961, nr 13, s. 4; *Nauczyciele w Froncie Jedności Narodu* (fragment przemówienia na plenarnej sesji Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu), „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 11, s. 1; *O wiązaniu teorii z praktyką* (przemówienie na konferencji FISE w Pradze), „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 32, s. 1–5; *Po siedemnastu latach*, „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 30, s. 2; *Przemówienie na VII Plenum KC PZPR w sprawie reformy szkolnictwa*, „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 5, s. 1, 5; *Rozpoczynamy prace przygotowawcze. Reforma szkolnictwa*, „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 6, s. 1; *Szkola przyszłości to oni* (rozmowę przeprowadził Jan Górski), „Nowa Kultura” R. 12, 1961, nr 3, z. 3; *U progu nowego roku (ZNP)*, „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 1, s. 1; *Wkład Lenina w rozwój materialistycznej teorii wychowania*, „Zeszyty Naukowe UAM. Filozofia, Psychologia, Pedagogika” 1961, z. 4, s. 71–100; *Zadania Związku Nauczycielstwa Polskiego w realizacji reformy szkolnej*, „Ruch Pedagogiczny” R. 35, 1961, nr 3, s. 1–12, Rez. S. 225–226; *Zadania Związku Nauczycielstwa Polskiego w zakresie realizacji reformy szkolnej*, „Szkola Zawodowa” R. 13, 1961, nr 6, s. 2–5; *Zasadniczy sens dyskusji nad reformą szkolną*, „Głos Nauczycielski” R. 39, 1961, nr 10, s. 1; *Czy potrzebny jest kongres pedagogiczny*, „Głos Nauczycielski” R. 40, 1962, nr 20, s. 1; *Dokształcanie i doskonalenie zawodowe nauczycieli*, „Życie Szkoły Wyższej” R. 10, 1962, nr 12, s. 16–24; *Fragmenty przemówienia wygłoszonego na Plenum Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego*, „Nauczyciel. Szkoła. Środowisko” R. 5, 1962, nr 1, s. 6–10; *Materialistyczna koncepcja człowieka i ideały wychowawcze XXII Zjazdu KPZR*, „Ruch Pedagogiczny” R. 36, 1962, nr 3, s. 1–27; *Nasze zadania na nowy rok szkolny* (Zadania organizacyjne ZNP), „Głos Nauczycielski” R. 40, 1962, nr 35, s. 1, 4, 5; *O nowe metody pracy* (Fragment przemówienia na posiedzeniu Komitetu Administracyjnego FISE), „Głos Nauczycielski” R. 40, 1962, nr 13, s. 1, 3; *O szeroki front pracy światopoglądowej* (Fragment przemówienia na Plenum ZG ZNP), „Głos Nauczycielski” R. 40, 1962, nr 27, s. 1; *Podstawowe założenia reformy szkolnictwa w Austrii*, „Ruch Pedagogiczny” R. 36, 1962, nr 5, s. 100–103; *Rozważania na temat osobowości nauczyciela*, „Życie Szkoły” R. 17, 1962, nr 9, s. 3–9; *Społeczna rola nauczyciela-radnego*, „Sprawy Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego” 1962, t. 2, s. 19–25; *Studia nauczycielskie w ocenie wychowanków*, „Głos Nauczycielski” R. 40, 1962, nr 14, s. 1–2; *Witamy nowy rok 1963!*, „Głos Nauczycielski” R. 40, 1962, nr 51/52, s. 1; *Władysław Spasowski – myśliciel i wychowawca*, „Konferencje Rejonowe” 1962, nr 1, s. 80–93; *Zadania ognisk w nowym roku szkolnym*, „Głos Nauczycielski” R. 40, 1962, nr 37, s. 1–2; *Zadania Związku Nauczycielstwa Polskiego w realizacji reformy szkolnej*; *Zakończył się rok szkolny* (Podsumowanie rocznej pracy nauczycielstwa), „Głos Nauczycielski” R. 40, 1962, nr 25, s. 1; *Fragmenty przemówienia w dniu 16 XI 1963 r. na centralnej akademii w Warszawie*, „Głos Nauczycielski” R. 41, 1963, nr 47, s. 1; *Ideologia a pedagogika i wychowanie*, „Ruch Pedagogiczny” R. 37, 1963, nr 4, s. 1–24; *Nasze zadania* (Związek Nauczycielstwa Polskiego), „Głos Nauczycielski” R. 41, 1963, nr 35, s. 1–2; *Nauczyciel i działacz*, „Nowa Szkoła” R. 14, 1963, nr 12, s. 32–33; *Plenum Zarządu Głównego „Związku Nauczycielstwa Polskiego”* (fragment referatu), „Głos Nauczycielski” R. 41, 1963, nr 11, s. 1, 3; *Rok 1963 w życiu szkoły i nauczyciela*, „Głos Nauczycielski” R. 41, 1963, nr 51/52, s. 1; *Rola Związku Nauczycielstwa Polskiego w realizacji uchwał XI Plenum KC PZPR*, „Życie Szkoły Wyższej” R. 12, 1963, nr 3, s. 18–23; *Szkola a ideowo-polityczne wychowanie*, „Życie Szkoły” R. 18, 1963, nr 9, s. 1–5; *Szkolnictwo wyższe w służbie gospodarki i kultury narodowej* (Uwagi na tle uchwał XI Plenum KC PZPR), „Ruch Pedagogiczny” R. 37, 1963, nr 1, s. 1–16.

Pisał o walce postępowego nauczycielstwa w okresie Wiosny Ludów o demokratyczną, postawioną na wysokim poziomie szkołę polską dla ludu, szczególnie uwidaczniając osiągnięcia pedagogiczne i szeroką pedagogiczną działalność Ewarysta Estkowskiego – organizatora i ideologa postępowego nauczycielstwa, organizatora i redaktora pierwszego polskiego czasopisma pedagogicznego „Szkoła Polska”. Do najważniejszych prac Józefa Kwiatka podejmujących te zagadnienia należą pozycje: *Ewaryst Estkowski o nauce czytania i pisania*⁴⁴, *Ewaryst Estkowski – wzór nauczyciela patrioty*⁴⁵, *Ewaryst Estkowski o roli pisma pedagogicznego*⁴⁶ oraz *Szkolnictwo elementarne w Wielkim Księstwie Poznańskim w okresie Wiosny Ludów*⁴⁷. Ponadto publikował artykuły w prasie⁴⁸.

W roku 1952 ukazały się jego artykuły i recenzje zamieszczane przede wszystkim w czasopiśmie „Życie Szkoły”. To czas zainteresowań Józefa Kwiatka problematyką dydaktyczną szkoły podstawowej. Problematyka ta pojawiała się w jego dziełach do 1959 r. W tym czasie ukazały się takie artykuły, jak: *Czytelnictwo w klasie III Szkoły Podstawowej nr 47 w Poznaniu*⁴⁹, *Książka w klasach niższych*⁵⁰, *O błędach w rozumowaniu dzieci. „Klasy łączone”. O kryteriach oceny uczniów klas pierwszych*⁵¹ czy *Problematyka pracy z pierwszoklasistami w czasopismach pedagogicznych*⁵². Uwagę zwracał na tzw. nowości pedagogiczne w pracy dydaktycznej nauczyciela. Do nurtów naukowych zainteresowań należała także pedagogika współczesna, która winna odpowiadać rozwojowi społecznemu i duchowi postępu, czego wyraz dał w dziele *Naukowa rola kongresów pedagogicznych*⁵³.

⁴⁴ J. Kwiatek, *Ewaryst Estkowski o nauce czytania i pisania*, „Życie Szkoły” R. 11, 1956, nr 9, s. 1–4.

⁴⁵ Idem, *Ewaryst Estkowski – wzór nauczyciela patrioty*, „Gazeta Poznańska” R. 10, 1957, nr 32.

⁴⁶ Idem, *Ewaryst Estkowski o roli pisma pedagogicznego*, „Życie Szkoły” R. 11, 1956, nr 6, s. 4–7.

⁴⁷ Idem, *Szkolnictwo elementarne w Wielkim Księstwie Poznańskim w okresie Wiosny Ludów*, „Studia i Materiały z Dziejów Wielkopolski” 1955, t. 1, s. 169–253.

⁴⁸ Prasowe artykuły Józefa Kwiatka: *Nauczyciel i Związek Nauczycielstwa Polskiego w tygodniku Oświaty, Książki i Prasy*, „Gazeta Poznańska” R. 3, 1950, nr 124; *W przededniu nauczycielskiej konferencji*, „Gazeta Poznańska” R. 3, 1950, nr 233; *Liczyby mówią...*, „Gazeta Poznańska” („Widnokrąg”) R. 6, 1953, nr 20; *Przed sierpniowymi konferencjami nauczycielskimi*, „Gazeta Poznańska” („Widnokrąg”) R. 6, 1953, nr 34; *Szkolnictwo wyższe w służbie budownictwa socjalizmu*, „Gazeta Poznańska” („Widnokrąg”) R. 6, 1953, nr 40; *Moralność*, „Gazeta Poznańska” („Widnokrąg”) R. 7, 1954, nr 13; *Przed nowym rokiem akademickim*, „Gazeta Poznańska” R. 7, 1954, nr 232; *Ewaryst Estkowski – wzór nauczyciela patrioty*, „Gazeta Poznańska” R. 10, 1957, nr 32; *Młodzieży i jej wychowawcom pod rozwagę*, „Głos Wielkopolski” R. 12, 1956, nr 21.

⁴⁹ J. Kwiatek, *Czytelnictwo w kl. III Szkoły Podstawowej Nr 47 w Poznaniu*, „Życie Szkoły” R. 7, 1952, nr 2, s. 67–73.

⁵⁰ Idem, *Książka w klasach niższych*, „Życie Szkoły” R. 7, 1952, nr 6, s. 361–362.

⁵¹ Idem, *O błędach w rozumowaniu dzieci. „Klasy łączone”. O kryteriach oceny uczniów klas pierwszych*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 391–393.

⁵² Idem, *Problematyka pracy z pierwszoklasistami w czasopismach pedagogicznych*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 457–458.

⁵³ Idem, *Naukowa rola kongresów pedagogicznych*, „Ruch Pedagogiczny” R. 33, 1959, nr 1, s. 364–368.

Z czasem w jego działalności naukowej dominować zaczęła problematyka z zakresu historii wychowania, jednakże w miarę upływu lat zaniknęły jego zainteresowania historyczne i od 1957 r., początkowo w recenzjach, a później i w artykułach, coraz częściej pojawiała się problematyka wychowawcza, np. *Czy mamy już pedagogikę socjalistyczną?*⁵⁴ W okresie swej pracy w charakterze prorektora do spraw nauczania na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu publikował artykuły z zakresu pedagogiki szkoły wyższej, funkcjonowania i roli uniwersytetów⁵⁵, jak, np. *Aktualne zadania wychowawcze szkół wyższych*⁵⁶ czy *Z doświadczeń pracy wychowawczej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*⁵⁷. Opowiadał się za koniecznością rozbudowy studiów dla osób pracujących, z osobistym zaangażowaniem zachęcając i mobilizując nauczycieli do podnoszenia swoich kwalifikacji dzięki studiom zaocznym, wieczorowym czy eksternistycznym, np. *Spoleczna funkcja akademickich studiów dla pracujących*⁵⁸. W latach 1957–1958, w okresie kierowania pracami Poznańskiego Towarzystwa Pedagogicznego, pisał o jego funkcjonowaniu, np. *Z życia Poznańskiego Towarzystwa Pedagogicznego*⁵⁹. Od momentu powołania Józefa Kwiatka na stanowisko prezesa Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego jego praca naukowa obejmowała ogólną problematykę wychowawczą, w której występował jako zwolennik i propagator założeń filozofii marksistowskiej. Ponadto propagował ideał nauczyciela-społecznika, a jako prezes Zarządu Głównego ZNP inicjował i organizował pracę nauczycieli nad reformą szkolną, nad doksztalcaniem oraz wskazywał na konieczność realizacji podstawowej problematyki wychowawczej.

Zakończenie

Ostatnie lata pracy naukowo-dydaktycznej Józefa Kwiatka były związane z Wydziałem Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Z dniem 1 października 1961 r., w związku z objęciem przez niego funkcji prezesa Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego, został przeniesiony ze stanowiska docenta w Katedrze Pedagogiki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na stanowisko docenta w Katedrze Pedagogiki Ogólnej na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego⁶⁰.

⁵⁴ Idem, *Czy mamy już pedagogikę socjalistyczną?* „Życie Szkoły” R. 14, 1959, nr 4, s. 1–3 (241–243).

⁵⁵ T. Krajewski, op. cit., s. 271.

⁵⁶ J. Kwiatek, *Aktualne zadania wychowawcze szkół wyższych*, „Życie Szkoły” R. 6, 1958, nr 1, s. 23–24.

⁵⁷ Idem, *Z doświadczeń pracy wychowawczej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza* (fragment referatu), „Życie Szkoły Wyższej” R. 7, 1959, nr 7/8, s. 4–11.

⁵⁸ Idem, *Spoleczna funkcja akademickich studiów dla pracujących*, „Życie Szkoły Wyższej” R. 7, 1959, s. 457–458.

⁵⁹ Idem, *Z życia Poznańskiego Towarzystwa Pedagogicznego*, „Sprawy Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego” 1958, nr 3/4, s. 16–18.

⁶⁰ B. Miśkiewicz, op. cit., s. 8.

Z dniem 18 grudnia 1963 r. zgodnie z Uchwałą Senatu Akademickiego Uniwersytetu Warszawskiego Józef Kwiatek został powołany na stanowisko kierownika Zakładu Teorii Wychowania w tejże katedrze. Jednocześnie na posiedzeniu Sekretariatu Polskiej Akademii Nauk 23 stycznia 1963 r. został wybrany na członka Komitetu Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych Polskiej Akademii Nauk⁶¹. Przyjęcie przez Józefa Kwiatka stanowiska docenta w Katedrze Pedagogiki Ogólnej na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego spowodowało przejęcie Katedry Pedagogiki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przez socjologa wychowania, pedagoga społecznego, Stanisława Kowalskiego (od 1 października 1961 r.)⁶².

Intensywną działalność naukowo-dydaktyczną, a także organizacyjną i społeczną Józefa Kwiatka przerwała jego nagła śmierć 9 lutego 1964 r. w Ostrowie Wielkopolskim. W swych wypowiedziach wielokrotnie podkreślał, iż:

wzorem osobowo-społecznym współczesnego nauczyciela jest człowiek o gruntownej wiedzy, o wielostronnych zainteresowaniach poznawczych, wychowawca sercem i umysłem związany ze sprawą socjalizmu i z głębokim przekonaniem dla tej sprawy zdobywający serca swych wychowanków. Taki wychowawca swoją ideową żarliwością, rzetelnym stosunkiem do pracy, taktem pedagogicznym i kulturalnym zachowaniem się z całą pewnością porwie za sobą wychowanków⁶³.

Według Benona Miśkiewicza: „trudno określić, czy doc. dr Józef Kwiatek był więcej pracownikiem nauki czy też działaczem społeczno-politycznym [...]. Obie dziedziny pracy składały się nierozzerwalnie na całokształt Jego sylwetki pedagoga, badacza i działacza społeczno-politycznego”⁶⁴. Zdaniem Tadeusza Krajewskiego:

był nie tylko nauczycielem, wybitnym działaczem społeczno-politycznym. Wszędzie, gdziekolwiek pracował czy działał, był bez reszty oddany przebudowie naszej współczesności. Wierny ideałom nauczyciela-społecznika, jak nikt inny potrafił łączyć pracę zawodową z działalnością społeczno-polityczną; z prawdziwą pasją propagował też taką postawę wśród szerokich rzesz nauczycielstwa polskiego⁶⁵.

Został pochowany w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Wojskowym w Warszawie.

⁶¹ H. Nawrocka, op. cit.

⁶² Zob. K. Nowak-Kluczyński, *Pedagogika na poznańskim uniwersytecie 1919–1993* (praca doktorska – maszynopis).

⁶³ J. Kwiatek, *Szkola a ideowo-polityczne wychowanie*, „Życie Szkoły” 1963, nr 9, s. 1.

⁶⁴ B. Miśkiewicz, op. cit., s. 9.

⁶⁵ T. Krajewski, op. cit., s. 264.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Zakładu Historii Kultury i Edukacji WSE UAM

- a. Opis skrócony aktu urodzenia Józefa Kwiatka.
- b. Umowa w sprawie stosunku służbowego z dnia 12 września 1930 r. oraz z dnia 3 września 1932 r.
- c. Józef Kwiatek. Mój życiorys
- d. Świadectwo ukończenia Dywizyjnego Kursu Podchorążych Rezerwy z dnia 15 sierpnia 1933 r.
- e. Świadectwo praktycznego egzaminu na nauczyciela publicznych szkół powszechnych z dnia 26 czerwca 1935 r.
- f. Nawrocka H., *Józef Kwiatek – nauczyciel, działacz związkowy i pracownik naukowy* (maszynopis).
- g. Nowak-Kluczyński K., *Pedagogika na poznańskim uniwersytecie 1919–1993* (praca doktorska – maszynopis).

Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego

- a. Opinia o dr. Józefie Kwiatku z dnia 31 stycznia 1954 roku, sygn. 109/16.
- b. *W sprawie rozbudowania Katedry Pedagogiki w Uniwersytecie Poznańskim i powołania dr Józefa Kwiatka na zast. profesora w/w Katedrze*, Poznań 12 czerwca 1952, sygn. 109/16.

Źródła drukowane

„Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za lata akademickie 1945–1954/1955” 1958.

„Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1956/1957 za rektora-tu prof. dra Alfonsa Kłafkowskiego” 1958.

„Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1957/1958 za rektora-tu prof. dr Alfonsa Kłafkowskiego” 1960.

„Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1958/1959 za rektora-tu prof. dr Alfonsa Kłafkowskiego” 1961.

Opracowania

Brenk M., *Kwiatek Józef doc. dr – socjolog, pedagog*, w: *Uniwersytet Poznański (1919–2019). Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919–2019*, red. Z. Pilarczyk, Poznań 2019, s. 344–346.

Buszko J., *Historia Polski 1864–1948*, Warszawa 1982.

Banasiewicz M., Ryfowa A., *Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w: Dzieje Poznania i województwa poznańskiego*, red. Cz. Skopowski, Warszawa 1972, s. 105.

Klanowski T., *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1945–1964*, Poznań 1965.

Krajewski T., *Józef Kwiatek (1911–1964)*, w: *Działalność pedagogiczna i ideowo-wychowawcza Związku Nauczycielstwa Polskiego w Wielkopolsce 1945–1970*, red. S. Michalski, Poznań 1971, s. 264–283.

Kwiatek J., *Ewaryst Estkowski o nauce czytania i pisania*, „Życie Szkoły” R. 11, 1956, nr 9, s. 1–4.

Kwiatek J., *Ewaryst Estkowski – wzór nauczyciela patrioty*, „Gazeta Poznańska” R. 10, 1957, nr 32.

- Kwiatek J., *Ewaryst Estkowski o roli pisma pedagogicznego*, „Życie Szkoły” R. 11, 1956, nr 6, s. 4–7.
- Kwiatek J., *Szkolnictwo elementarne w Wielkim Księstwie Poznańskim w okresie Wiosny Ludów*, „Studia i Materiały z Dziejów Wielkopolski” 1955, t. 1, s. 169–253.
- Kwiatek J., *Czytelnictwo w kl. III Szkoły Podstawowej Nr 47 w Poznaniu*, „Życie Szkoły” R. 7, 1952, nr 2, s. 67–73.
- Kwiatek J., *Książka w klasach niższych*, „Życie Szkoły” R. 7, 1952, nr 6, s. 361–362.
- Kwiatek J., *O błędach w rozumowaniu dzieci. „Klasy łączone”. O kryteriach oceny uczniów klas pierwszych*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 391–393.
- Kwiatek J., *Problematyka pracy z pierwszoklasistami w czasopismach pedagogicznych*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, s. 457–458.
- Kwiatek J., *Czy mamy już pedagogikę socjalistyczną?*, „Życie Szkoły” R. 14, 1959, nr 4, s. 1–3 (241–243).
- Kwiatek J., *Aktualne zadania wychowawcze szkół wyższych*, „Życie Szkoły” R. 6, 1958, nr 1, s. 23–24.
- Kwiatek J., *Z doświadczeń pracy wychowawczej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza* (fragment referatu), „Życie Szkoły Wyższej” R. 7, 1959, nr 7/8, s. 4–11.
- Kwiatek J., *Společná funkcia akademických studiů dla pracujících*, „Życie Szkoły Wyższej” R. 7/1959, s. 457–458.
- Kwiatek J., *Z życia Poznańskiego Towarzystwa Pedagogicznego*, „Sprawy Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego” 1958, nr 3/4, s. 16–18.
- Kwiatek J., *Naukowa rola kongresów pedagogicznych*, „Ruch Pedagogiczny” R. 33, 1959, nr 1, s. 364–368.
- Miąso J. (red.), *Historia wychowania. Wiek XX*, Warszawa 1984.
- Miśkiewicz B., *Józef Kwiatek*, „Sprawy Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego” 1965, t. 4, s. 6.
- Nowak-Kluczyński K., *Historia dyscypliny pedagogiki na Uniwersytecie Poznańskim oraz Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w stulecie istnienia – próba rekonstrukcji*, „Studia Edukacyjne” 2020, nr 58, s. 191–212.
- Nowak-Kluczyński K., *Pedagogika na Uniwersytecie Poznańskim i na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 1919–2023*, w: *XXX lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2023. Wydanie jubileuszowe*, red. A. Cybał-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet, Poznań 2023, s. 363–416.
- Nowak-Kluczyński K., *Pedagogika na Uniwersytecie Poznańskim i Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (lata 1919–1993)*, w: *XXV lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2018. Wydanie jubileuszowe*, red. A. Cybał-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet, Poznań 2018, s. 282–294.